

הזכיר השם בכל ה' דברות אחרונות המדברים בדברים שצין אדם לחצירו, ומלות כיבוד אב ואם, אע"פ שהוא צין אדם לחצירו, מ"מ מצוה זו נוגעת גם בכבוד המקום ברוך הוא, לפי ששלשה שותפים באדם, הקב"ה ואביו ואמו, עכ"ל.

והבה"ח אברהם חיים צרנצ'וויץ נ"י הוסיף מש"כ בחיי אדם דאם כופר בטובת אביו ואמו סופו לכפור בטובת הבורא. וי"ל דבאמת יש חיוצ צין אדם לחצירו וחיוצ זה גופא הו' חיוצ צין אדם למקום, וזהו יסוד דברי הרמב"ן שנראה שסותר עצמו, וזהו נמי מה שמהני מחילה.

דמלוא הוא בדרך הממוצעת. דהיינו דאיכא חלק המעשי, כדאיכא דמאכילו ומשקהו, דזהו הענין להנאות ולהטיב עם אביו ואמו בכל מעשה שיכול להנאות אותם, ומצינו גם חלק המלוא שאינו מעשה, אלא בחלק המחשבה וכדומה, דהיינו לכבדם באופן כבוד של גדולה בדרך שנוהגים באנשים נכבדים [עי' לקמן בזה]. ועי' גם במשך חכמה (ויקרא י"ט ג') שכתב דיש צ' ענינים במלוא זו.

וכתב בכלי יקר וז"ל, במלוא זו חתם חמש דברות ראשונות המדברים בכבוד המקום ברוך הוא, כי מטעם זה נאמר בכולם ה' אלקיך ולא

כוונת המצוה

א. אם צריך לבוון לשם מצוה

וכדמוכח בגמ' קידושין (דף ל"א ע"א) דיש מטחינו צריחים ומציאו לעוה"ב, ויש מאכילו פסיוני ויורש גיהנום, א"כ בלא כוונת הלז אין זה כלל מצוה.

ובדרך פקודין (מצוה ל"ג חלק המחשבה א' ב') כתב דודאי מצוה כיבוד אב ואם שהיא מן התורה צריך לכון צה לקיים מצוה הבורא, והוסיף וז"ל, ונ"ל מדכתבה התורה מתן שכר המלוא בצידה, למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך, אפשר דהוא כמו טעם למלוא, וצריך לכון לזה ג"כ, כמו בכל המצוות שטעמם מפורש בתורה שצריך לכון הטעם, עכ"ל.²

דעות דס"ל דיכוון לשם מצוה

כתב בס' מדרש תלפיות (ערך כבוד אב ואם) שצעת קיום מצוה כיבוד אב ואם יש לו לבוון לקיים מצוה התורה כמלואה מסיני, אבל המקיימו מחמת שכלו לא יקבל עלי' שום שכר כלל. וכן הגר"ד בהר"ן זצ"ל (אורח דוד עמוד תקלח) הביא דפס' נכדו ר' שלמה יחיאל פרידמן עזר בערב שבת לאמו, ישב שם רצינו ולמד ליד השלחן, ופתאום דפק רצינו על השלחן והכריז מצוה צריכות כוונה, יש לכון למצוה "כבד את אביך", ע"ש.

ובס' מצוותיך שעשועי (מצוה ל"ג אות א') כתב דהיות ועיקר מצוה כיבוד היא בלב,

אוצר החכמה
110264

מ הובא מעשה מהגר"ד מלעלוב זצ"ל, שבאחת מנסיעותיו אל רבו החוזה מלובלין, נודע לו שאמו הגיעה לביקור בקרבת מקום,

וכתב צערוך השולחן (סי' ר"מ סעיף ז') וז"ל, כיבוד אב ואם היא מהמצוות השכליות ונתפשטה בכל אדם ולשון, וגם הכופרים בתורה נוהרים בה מפני השכל והטבע ואנחנו עם בני ישראל נטוינו על כל מצוה שכליות לצלי לעשותה מפני השכל אלא מפני ציוי הקב"ה בתורתו הקדושה, וע"ז נאמר והי' עקב תשמעון את המשפטים האלה וגו', דמקודם כתיב ושמרת את החוקים ואת המשפטים וגו', ולזה אומר והי' עקב תשמעון את המשפטים האלה כלומר דהחוקים וודאי תעשו מפני שאתם שומעים לקולי, אבל עיקר השכר הוא שגם המשפטים שהם המצוות השכליות תעשו מפני השמיעה, כלומר מפני שאני מצוה אתכם ולא מפני השכל וכו', עכ"ל.

בגמ' פסחים (דף ח' ע"א) האומר סלע זו לדקה בשביל שיחי' בני הרי זה לדיק גמור, וכתב באהבת ליון (דרוש יו"ד) בשם הנוצ"י דבכל המצוות אם אינו עושה לשם מצוה אין זו ממש, אבל בנתינת לדקה אף שאין זו מחשבת מצוה אפ"ה יש בו תועלת מצד עצמותו, דהא העני נהנה ממנו, ואין חילוק להעני אם עושה הנדקה לשמה או לא. וה"ה י"ל לגבי כיבוד אב ואם.

וכן האריך צמועדים וזמנים (ח"א סי' כ"ו) דבמצוה שהעיקר היא התכלית כגון צמעה כיבוד אב וכדומה, בכל אלו אפי' אם אין כאן כוונות מצוה, או מכוון בפירוש שלא לשם מצוה, כיון שיש כאן המטרה קיים מצותו, וכשם שמתעסק חייב דהא נהנה, ה"נ אפי' מתעסק כיון שהמטרה הושגה קיים מצותו.

וכן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (הערות למס' קידושין דף ל"ט ע"ב) כתב דכבוד אב לא גרע גם אם איכא כוונה הפכית להפסיד את המצוה של כיבוד אב, מאחר דבמצוות אלו הוא מכבדם.^{מא}

דעות דס"ל דלא צריך כוונה

כתב צמ' אלה המצוות (נדפס תרס"ו, כלל ז' סי' ג') דמצוה זו לא צריך כוונה, כיון דעיקר המצוה הוא שימלא רצון אביו ואמו, וכמו דאיתא

ב. מצוות צריכות כוונה

וכדומה, אבל אם קורא ק"ש כדרך שאנו קורין בצדר תפילה וכן שאכל מצוה או תקע ונטל לולב אע"פ שלא כיון לנאת יצא שהרי משום זה עושה כדי לנאת אע"פ שאינו מכוין עכ"ל, ור"ל היכא שמוכח לפי הענין שעשייתו הוא כדי לנאת

כתב צמ"צ (סי' ס' סק"י) וז"ל, כתב החי' אדם בכלל ס"ח דמה דמרכינן ל' לחזור ולעשות המצוה היינו במקום שיש לתלות שעשיי' הראשונה לא היתה לשם מצוה, כגון בתקיעה שהיתה להתלמד, או בק"ש שהיתה דרך לימודו

וביקש לילך לבקרה, אך חשב דיצא מן הבית לשם מצות נסיעה לרבו החוזה, ולא לשם מצות כיבוד אב, והזדרז ושב לעירו ולביתו, ושוב יצא משם על מנת להקביל פני אמו.

מא הגרב"צ קוק שליט"א כתב לי דלפי דבריו יל"ע האם אפי' כופר המכבד את אביו מקיים מצוה על פי מש"כ ר' אלחנן זצ"ל בקובץ מאמרים (תשובה לשואל במדינה ידועה אות י"ד) "נראה דכופר העושה מצוה אינה כלום דהוי מתעסק לפי מ"ש הר"ן בשם הרא"ה, דאפי' למ"ד מצוות אין צריכות כוונה והאוכל מצוה בלא כוונה יצא, אבל דוקא כשיודע שזו מצוה והיום פסח, ולא באינו יודע דאז הוי מתעסק והכופר אינו יודע שהיום פסח, ולא שזו מצוה, דלפי דעתו לא יצא שום מצוה בעולם". לפי"ז פשוט שכופר אינו מקיים מצות כיבוד אב בזה כיון שאינו יודע ממצוה זו, עכ"ד.